

BEJ

مجله اخلاق زیستی

دوره دهم، شماره سی و پنجم، ۱۳۹۹

Journal Homepage: <http://journals.sbmu.ac.ir/be>

مقاله پژوهشی

فرا تحلیل عوامل مؤثر بر پابندی به اخلاق شهروندی در ایران

گلی بهشتی^۱، صمد عابدینی^{۲*}، ربابه پورجلی^۳

۱. دانشجوی دکترای جامعه‌شناسی، گروه جامعه‌شناسی، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد تهران مرکزی، تهران، ایران.
۲. استادیار گروه علوم اجتماعی، دانشگاه آزاد اسلامی، خلخال، ایران.
۳. استادیار گروه علوم اجتماعی، دانشگاه آزاد اسلامی، زنجان، ایران.

چکیده

زمینه و هدف: امروزه زندگی در شهرها نیازمند فهم متقابل از زندگی جمعی و شهری، حقوق و وظایف متقابل شهروندان و رعایت اخلاق شهروندی است. از این رو هدف پژوهش حاضر، فراتحلیل عوامل مؤثر بر پابندی به اخلاق شهروندی در بین شهروندان ایرانی است.

مواد و روش‌ها: روش پژوهش فراتحلیل است و جامعه آماری آن را مقالات و پایان‌نامه‌های صورت‌گرفته با موضوع اخلاق شهروندی در ایران طی سال‌های ۹۹-۱۳۸۰ در پایگاه‌های پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران، پایگاه استنادی علوم جهان اسلام، بانک اطلاعات نشریات کشور و مرکز اطلاعات علمی جهاد دانشگاهی تشکیل می‌دهند. نمونه‌گیری پس از طی فرایند: شناسایی، غربال‌گری، شایستگی و شامل شدن، صورت گرفت و ۲۰ تحقیق به عنوان نمونه انتخاب شد. برای تحلیل اطلاعات جمع‌آوری‌شده، پس از کدگذاری و مرور نظام‌مند، از نرم‌افزار جامع فراتحلیل (CMA2) استفاده شد.

یافته‌ها: عدم استفاده از مقیاس‌های استاندارد، استفاده از مؤلفه‌های متفاوت و متنوع برای سنجش اخلاق شهروندی، عدم تأمین اعتبار سازه‌ای مقیاس‌های طراحی‌شده، ارائه راهکارهای کلی، مبهم و غیر کاربردی از مهم‌ترین نقاط ضعف پژوهش‌های این حوزه هستند. مهم‌ترین متغیرهای تأثیرگذار بر پابندی افراد بر اخلاق شهروندی عبارت‌اند از: تصور شهروندان از فایده‌مندی خودشان، تعهد اجتماعی، پابندی به نظام هنجاری، سرمایه اجتماعی، تحصیلات، تصورات فرد از نظارت وجدان جمعی، رسانه‌های جمعی و آموزش شهروندی.

ملاحظات اخلاقی: با ارجاع به تحقیقات صورت‌گرفته، امانتداری علمی رعایت شده است.

نتیجه‌گیری: برای افزایش اخلاق شهروندی لازم است تعهد اجتماعی، پابندی به نظام هنجاری و ارزشی جامعه، ارتقای سرمایه اجتماعی، تصور شهروندان از فایده‌مندی خودشان، تصور فرد از نظارت وجدان جمعی و آموزش شهروندی در دستور کار برنامه‌ریزان و سیاستگذاران کشور قرار گیرد.

اطلاعات مقاله

تاریخ دریافت: ۹۹/۰۷/۱۲

تاریخ پذیرش: ۹۹/۱۱/۲۵

تاریخ انتشار: ۱۴۰۰/۰۳/۰۷

واژگان کلیدی:

اخلاق

شهروند

اخلاق شهروندی

فرا تحلیل

* نویسنده مسئول: صمد عابدینی

آدرس پستی: ایران، خلخال، دانشگاه آزاد اسلامی، دانشکده علوم انسانی، گروه علوم اجتماعی.

تلفن: ۰۹۱۴۴۱۱۶۴۱۳

نمابر: ۰۴۱۳۲۸۴۴۳۵۶

پست الکترونیک:

Abedinisamad@gmail.com

۱. مقدمه

در عصر حاضر، شهرنشینی شکل غالب و مسلط زندگی انسان‌هاست و بیش از نیمی از مردم دنیا در شهرها سکونت دارند. این میزان در کشورهای صنعتی و پیشرفته و یا در کشورهای در حال توسعه با رشد بالا، بسیار بیشتر است و گاه به بالای ۷۰ تا ۸۰ درصد جمعیت می‌رسد (۱). علاوه بر این، ورود جهان به دوران انقلاب اطلاعاتی و شبکه‌ای شدن آن موجب شده است که جمعیت‌های روستایی نیز درون شبکه‌های اطلاعاتی جای بگیرند و از طریق تصاویر و ذهنیت‌هایی که از خلال رسانه‌ها به آن‌ها می‌رسد. همچنین از طریق تغییر در سبک زندگی و در بسیاری از نواحی از طریق دو فرایند نزدیک شدن فیزیکی به شهرها و بازگشت به روستای شهرنشینان هرچه بیشتر به زندگی شهری نزدیک شده و مسائل‌شان با مسائل شهرنشینان در اشتراک قرار گیرد (۲).

فرهنگ شهروندی و شهرنشینی در شهرهای فعلی لازمه حل مشکلات شهری و ارتقای رفتار شهروندان است و این مقولات جزء مؤلفه‌های پایداری شهری هستند و لازم است یک نظام شهری با توجه به نقش فرهنگ در مناسبات اجتماعی، سیستم حمل و نقل، سیمای شهر و... در ایجاد تعادل لازم تلاش کند. با رشد و توسعه شهرها و تبدیل محیط‌های روستایی به فضاهای شهری، ارزش‌ها و هنجارهای اخلاقی شهروندان در قالب اخلاق شهروندی شکل گرفته است (۳).

مفهوم اخلاق شهروندی بیش از هر چیز به تعریف و نوع شهروندی در هر جامعه مرتبط است. بیشتر تعریف‌های صورت گرفته از شهروند و شهروندی، از منظر علم حقوق صورت گرفته‌اند. با این همه تجربه شهروندی فقط به پایگاه حقوقی فرد بستگی ندارد، بلکه به روابط بین افراد و گروه‌های اجتماعی نیز متکی است (۴). شهروند کسی است که آگاهانه و دلیل‌مند به عضویت در جمع درآید، در خصوص موضوعات عمومی آگاهی داشته باشد، نگرش‌هایی در زمینه فضیلت شهرنشینی به او القا شود، مجهز به مهارت‌هایی برای مشارکت

در عرصه سیاسی و اجتماعی باشد و در چهار حوزه، یعنی حوزه سیاسی شهروندی، شامل حق رأی و مشارکت سیاسی، حوزه اجتماعی، رابطه‌ها و رفتارهای بین افراد در بافت اجتماعی، حوزه فرهنگی، آگاهی از میراث فرهنگی مشترک و حوزه اقتصادی، رابطه فرد با کار و بازار مصرف و داشتن حق کار فعالیت کند (۵)، لذا اخلاق شهروندی مجموعه‌ای از قوانین و عرف‌های اجتماعی است که برای مدیران شهری و شهروندان این امکان را فراهم می‌سازد تا در شهرها یک حیات هماهنگ و بی‌تنش با یکدیگر داشته باشند و با از میان برداشتن موقعیت‌های نامناسب فعلی به توسعه پایدار برسند (۶). ضرورت توجه به اخلاق شهروندی، در همه زمان‌ها وجود داشته، اما این ضرورت از نیمه دوم قرن بیستم به بعد بیشتر شده است، زیرا جوامع بشری در این دوران تحت تأثیر تغییر و تحولات مختلف، دستخوش دگرگونی‌های اساسی شده و موجب پیامدهای مختلفی از جمله رشد و گسترش رسانه‌های ارتباط جمعی، آگاهی و پذیرش فرهنگ‌های دیگر، تولید، پخش و مصرف کالاهای فرهنگی شده است. با این تغییرات، دگرگونی‌های ژرفی در شیوه زندگی شهروندان به وجود آمد و هویت فرهنگی شهروندان دستخوش تحول شد. در ایران نیز که سرعت شهری شدن بسیار بالا بوده، فرصت تکمیل ایستارهای مناسب برای شهروندی وجود نداشته است، در نتیجه ما بیشتر با روستاهایی شهرزده و شهرهایی روستازده مواجه هستیم تا با شهرهایی با موقعیت مناسب خود و این رخدادی است که در اکثر کشورهای در حال توسعه ملاحظه می‌شود (۷).

تاکنون مطالعات متعددی در خصوص پایبندی افراد به اخلاق شهروندی در ایران و خارج از کشور صورت گرفته و یافته‌های پژوهش‌های داخلی بیانگر آن است که ارزش‌های فرهنگی (۴)، (۸)، عرصه عمومی، خانواده، آشنایی با مفاهیم جدید، پایگاه اجتماعی، سن، جنس (۹)، احساس تکلیف و اهمیت شهروندی، تصور از شهروندی، تکالیف شهروندی، اهمیت شهرنشینی و

تحقیق حاضر با بهره‌گیری از روش فراتحلیل سعی داریم به این پرسش پاسخ دهیم که «در تحقیقات انجام‌شده در زمینه اخلاق شهروندی در ایران، چه عواملی بیشترین تأثیر را بر پایداری افراد به اخلاق شهروندی دارند؟»

۲. ملاحظات اخلاقی

در پژوهش حاضر، با ارجاع دقیق به تحقیقات صورت‌گرفته، امانتداری علمی رعایت شده است.

۳. مواد و روش‌ها

روش پژوهش حاضر، فراتحلیل است. فراتحلیل روشی برای ترکیب نتایج تحقیقاتی است که در یک زمینه خاص انجام شده‌اند (۱۷). در واقع از فراتحلیل در حوزه‌هایی که پژوهش‌های زیادی صورت گرفته است، استفاده می‌شود تا تأثیر مجموعه‌ای از عوامل بر یک مفهوم یا مورد خاص سنجیده شود (۱۸). همچنین فراتحلیل بخش آماری مرور نظام‌مند است که یک پرسش پژوهشی تعریف‌شده دارد و از روش‌های دقیق برای انتخاب، ارزیابی و تحلیل داده‌ها بهره می‌گیرد. فراتحلیل با تلخیص یافته‌های پژوهش‌های کمی، تأثیر یک متغیر بر متغیر دیگر را مشخص می‌کند (۱۹).

برای انجام فراتحلیل، ابتدا موضوع پژوهش مشخص و سپس مسأله تدوین می‌شود و تحقیقاتی که با موضوع پژوهش مرتبط هستند و همه آن‌ها فرضیه واحدی را بررسی کرده‌اند، گردآوری می‌شوند. با استخراج اطلاعات یا داده‌های مورد نیاز، داده‌های آماری به اندازه اثر تبدیل می‌شوند. اندازه اثر، شدت رابطه بین دو متغیر یا میزان تأثیر یک متغیر بر متغیر دیگر را مشخص می‌کند. برای محاسبه اندازه اثر، ابتدا اندازه اثر هر پژوهش محاسبه و سپس اندازه اثر پژوهش‌های متعدد با یکدیگر مقایسه می‌شوند تا اندازه اثر کلی به دست آید (۲۰). در نهایت، اندازه اثرها با هم ترکیب شده و اندازه اثرهای ترکیب‌شده، تفسیر می‌شود.

شهروندی، هم‌نوايي با ساير شهروندان، نظارت وجدان جمعی بر عملکرد فرد در فضاهای شهری، تصورات شهروندان از فایده‌مندی خودشان (۱۰)، عملکرد خانواده و مدرسه (۱۱)، رسانه‌های جمعی، فضاهای آموزشی، تعالیم دینی (۱۲)، سرمایه اجتماعی و ادغام اجتماعی (۱۳)، تحصیلات، منزلت شغلی و پایگاه اجتماعی اقتصادی (۱۴)، ارزش‌های نسلی و فرامادی (۱۵)، بر پایداری افراد به اخلاق شهروندی تأثیرگذارند.

اهمیت موضوع اخلاق شهروندی در مبحث توسعه انسانی و اجتماعی سبب شده است که محققان حوزه جامعه‌شناسی و شهر در سال‌های اخیر به این موضوع علامند شوند و برنامه پژوهشی مشخصی پیرامون این موضوع شکل بگیرد. در واقع این حوزه در چند سال اخیر ذهن بسیاری از مسؤولین و پژوهشگران را به خود معطوف داشته است و صاحب‌نظران سعی داشته‌اند که با دید علمی به موضوع اخلاق شهروندی در ایران بنگرند. در زمینه اخلاق شهروندی، اگرچه پژوهش‌های متعددی در کشور صورت گرفته است، اما با نوعی آشفتگی و ابهام در خصوص عوامل تأثیرگذار بر پایداری به رعایت اخلاق شهروندی مواجه هستیم. از سوی دیگر، جامعه شهری در شهرهای بزرگ کشور در معرض گرایش به سوی منفعت‌طلبی افراطی و رفتارهای خودپرستانه قرار دارد. از این رو از هم‌گسیختگی مناسبات اجتماعی چنین جامعه‌ای را تهدید می‌کند (۱۶). به همین دلیل رعایت اصول اخلاقی از اهمیت زیادی برخوردار می‌شود و بررسی وضعیت آن در چنین جوامعی ضروری به نظر می‌رسد، چراکه بر اساس شناخت آن می‌توان سایر مؤلفه‌های مؤثر را شناسایی و همچنین به تبیین وضعیت فرهنگی - اجتماعی اقدام کرد، لذا در پژوهش حاضر تلاش شده با کنکاش دقیق تحقیقات صورت‌گرفته در این حوزه، چکیده و ماحصل آن‌ها به صورت نظام‌مند نشان داده شود تا یک نتیجه‌گیری کلی از عوامل مؤثر بر رعایت اخلاق شهروندی در اختیار برنامه‌ریزان این حوزه قرار گیرد. در

در این تحقیق ابتدا با استفاده از روش مرور نظام‌مند یا سیستماتیک، مقالات مورد بررسی قرار می‌گیرد. در مرور سیستماتیک به مسائلی مانند روش پژوهش، مبانی نظری و متغیرهای استفاده‌شده در تحقیقات و سپس به مطالعه اندازه اثر هر یک از متغیرها پرداخته می‌شود. جامعه آماری پژوهش حاضر، تحقیقات و رساله‌های انجام‌شده با موضوع اخلاق شهروندی در ایران است که در نشریات معتبر پژوهشی از سال ۱۳۸۰ تا سال ۱۳۹۹ انجام شده‌اند. شرط انتخاب مقالات هم پرداختن به موضوع اخلاق شهروندی در موضوع تحقیقات است. نمونه تحقیق با لحاظ کردن معیارهای زیر انتخاب شده است: ۱- آثار منتخب با روش جمع‌آوری اطلاعات از سطح کنشگران فردی انجام شده باشند؛ ۲- آثار پژوهشی از مبانی نظری قابل قبولی برخوردار باشند؛ ۳- اعتبار و پایایی متغیرهای پژوهش محاسبه شده باشند. پس از بررسی ۳۲ اثر پژوهشی، ۲۰ مورد بر اساس معیارهای بالا، گزینش و مبنای مطالعه قرار گرفت. برای تحلیل اطلاعات گردآوری‌شده از مطالعات مورد نظر، پس از کدگذاری، از نرم‌افزار CMA2 برای انجام محاسبات آماری فراتحلیل استفاده شد، به طوری که آزمون‌های آماری استفاده‌شده در فرضیه‌ها از طریق فرمول‌های تدوین‌شده توسط وولف پس از تبدیل به اندازه اثر با ترکیب اندازه‌های اثر به روش هانتز و اشمیت تحلیل شدند. برای تفسیر اندازه اثر از جدول کوهن (۲۱) استفاده شده است.

۴. یافته‌ها

در این قسمت، یافته‌های پژوهش از منظر مرور نظام‌مند (یافته‌های توصیفی) و محاسبه اندازه اثر (یافته‌های استنباطی) بررسی شده‌اند. جدول ۲، تعداد و درصد ابعاد یا مؤلفه‌های مورد سنجش اخلاق شهروندی در تحقیقات مرور شده را نشان می‌دهد. مطابق نتایج این جدول، مسؤولیت‌پذیری اجتماعی با ۶۰٪ بیشترین میزان را در بررسی مؤلفه‌های اخلاق شهروندی به خود اختصاص داده است. بدین معنا که ۶۰٪ از مطالعات

مرور شده از این مؤلفه در سنجش اخلاق شهروندی استفاده کرده‌اند. بعد از آن، مؤلفه‌های عام‌گرایی و مشارکت هر کدام با ۴۰٪ بیشترین میزان را دارا هستند. مؤلفه‌هایی مثل روحیه تساهل و تسامح، رعایت قوانین و مقررات، همنوایی، امانتداری و همزیستی مسالمت‌آمیز نیز هر کدام با ۲۵٪ در رده‌های بعدی قرار دارند.

جدول ۳ تعداد و درصد رویکرد نظری در تحقیقات مرور شده را نشان می‌دهد. مطابق نتایج این جدول، حدود ۵۵٪ از تحقیقات از نظریه آجیل پارسونز به عنوان چارچوب نظری استفاده کرده‌اند که دارای بیشترین میزان است. بعد از آن، نظریه شهروندی مارشال و نظریه تقسیم کار دورکیم به ترتیب با ۳۵ و ۳۰ درصد و نظریه‌های ترنر، گیدنز، پارک، فالکس و دیگران در رده‌های بعدی قرار دارند.

از منظر شیوه‌های سنجش یا اندازه‌گیری و اعتبار و پایایی ابزار پژوهش، اطلاعات جدول ۴ بیانگر آن است که از تحقیقات مرور شده در زمینه اخلاق شهروندی، ۹۵٪ این تحقیقات از پرسشنامه‌های محقق‌ساخته و ۱٪ نیز از مقیاس استاندارد برای سنجش مفهوم اخلاق شهروندی استفاده کرده‌اند. همچنین ۶۵٪ از تحقیقات مرور شده، از اعتبار صوری برای تأمین اعتبار مفهوم اخلاق شهروندی استفاده کرده‌اند که این مقدار دارای بیشترین میزان است. بعد از آن، اعتبار سازه‌ای با ۲۵٪ بیشترین میزان را دارد. حدود ۱۵٪ از تحقیقات هم از اعتبار محتوایی استفاده کرده‌اند و ۱۰٪ از آن‌ها نیز اعتبار متغیرهای تحقیق را گزارش نکرده‌اند. علاوه بر این، از منظر پایایی ابزار سنجش، پایایی ۱۰٪ از تحقیقات کمتر از ۰/۷ بوده است. حدود ۴۰٪ از تحقیقات دارای پایایی بین ۰/۷ تا ۰/۸ و ۳۵٪ نیز بیشتر از ۰/۸ هستند. ۱۵٪ از تحقیقات هم پایایی ابزار سنجش را گزارش نکرده‌اند.

جدول ۵ نشان‌دهنده توزیع فراوانی و درصدی راهکارهای ارائه شده در تحقیقات مرور شده در زمینه اخلاق شهروندی است. ۵۵٪ (۱۱ مورد) از مقالات مورد بررسی در زمینه اخلاق

معادل ۰/۳۱، مثبت و معنادار است که این میزان با توجه به جدول کوهن در حد متوسط می‌باشد. متغیر سرمایه اجتماعی در ۳ مطالعه اندازه اثری معادل ۰/۳۰ بر اخلاق شهروندی دارد که این میزان هم در حد متوسط قرار دارد. در متغیر تحصیلات، معنادار شدن آزمون ناهمگنی نشان‌دهنده این است که مطالعات صورت‌گرفته ناهمگون‌اند و ترکیب آن‌ها با مدل آثار ثابت درست نیست و باید از مدل آثار تصادفی بهره گرفت. اندازه اثر ثابت رابطه تحصیلات و اخلاق شهروندی در ۴ مطالعه حدود ۰/۲۸ است که این میزان با توجه به جدول کوهن در حد کم ارزیابی می‌شود. همچنین رابطه متغیر تصورات شهروندان از نظارت وجدان جمعی و اخلاق شهروندی در ۳ مطالعه حدود ۰/۲۷، مثبت و معنادار و در حد کم می‌باشد. اندازه اثرهای ثابت متغیرهای رسانه‌های جمعی، آموزش شهروندی و پایگاه اقتصادی - اجتماعی بر اخلاق شهروندی به ترتیب ۰/۲۲، ۰/۱۹ و ۰/۱۸ است که در حد کم ارزیابی می‌شود. اندازه اثرهای تصادفی رابطه سن و اخلاق شهروندی در ۶ مطالعه حدود ۰/۱۵، مثبت و معنادار است که این میزان با توجه به جدول کوهن در حد پایین یا ضعیف است.

۵. بحث

نتایج پژوهش حاضر در بخش مرور نظام‌مند بیانگر آن است که از مؤلفه‌ها یا ابعاد متعددی برای سنجش مفهوم اخلاق شهروندی استفاده شده است. این در حالی است که در برخی پژوهش‌ها از سه بعد، در برخی از شش بعد و در برخی دیگر از ده بعد برای اندازه‌گیری مفهوم اخلاق شهروندی بهره گرفته شده است. مهم‌ترین دلیل این نابسامانی، استفاده محققان از پرسشنامه‌های محقق‌ساخته است، به طوری که ۹۵٪ تحقیقات صورت‌گرفته در حوزه اخلاق شهروندی از پرسشنامه‌های محقق‌ساخته استفاده کرده‌اند. بنابراین برای سنجش دقیق مفهوم اخلاق شهروندی لازم است با در نظر گرفتن ابعاد و مؤلفه‌های متعدد این مفهوم، مقیاس‌های استاندارد طراحی

شهروندی به ارائه راهکار و پیشنهاد برای افزایش پایبندی به اخلاق شهروندی پرداخته‌اند و ۴۵٪ (۹ مورد) نیز فاقد راهکار و پیشنهاد هستند. به طور کلی می‌توان گفت:

- اکثر راهکارها نمایشی از یافته‌های پژوهش نیست، تعداد پیشنهادها زیاد است و ارتباط مشخص و منطقی میان آن‌ها وجود ندارد.

- بسیاری از راهکارها ربط منطقی با اهداف تحقیق ندارند.

- راهکارها به طور اعم مبهم، کلی و غیر قابل اجرا هستند.

- در مجموع در زمینه پایبندی به اخلاق شهروندی نویسندگان مقالات و رساله‌ها ۸۸۹ پیشنهاد ارائه کرده‌اند که از این تعداد ۵۶٪ در سطح ملی، کلان و کشوری، ۳۶٪ در سطوح میانی، منطقه‌ای، استانی و نهادی و ۸٪ در سطح خرد و فردی ارائه شده‌اند.

اطلاعات جدول ۶، اندازه اثرهای متغیرهای مستقل بر اخلاق شهروندی را نشان می‌دهد. در متغیر تصورات شهروندان از فایده‌مندی خودشان، معنادار شدن آزمون ناهمگنی نشان‌دهنده این است که مطالعات صورت‌گرفته ناهمگون‌اند و ترکیب آن‌ها با مدل آثار ثابت درست نیست و باید از مدل آثار تصادفی بهره گرفت. در واقع این آزمون به ما می‌گوید که ۳ مطالعه مربوط به تصورات شهروندان از فایده‌مندی خودشان، به شدت به لحاظ ویژگی‌ها و مشخصه‌های مطالعات متفاوت‌اند. نتایج اثرهای تصادفی بیانگر آن است که رابطه تصورات شهروندان از فایده‌مندی خودشان و اخلاق شهروندی، در ۳ مطالعه بررسی شده معادل ۰/۳۷، مثبت و معنادار است. با توجه به جدول تفسیر اندازه اثر کوهن (جدول ۱)، اندازه اثر بین فایده‌مندی و اخلاق شهروندی در ۳ مطالعه در حد متوسط است. معناداری آزمون ناهمگنی در رابطه بین متغیر تعهد اجتماعی و اخلاق شهروندی نشان می‌دهد که اندازه اثر این رابطه در ۳ مطالعه حدود ۰/۳۵، مثبت و معنادار است که این میزان با توجه به جدول کوهن در حد متوسط قرار دارد. همچنین رابطه پایبندی به نظام هنجاری و اخلاق شهروندی در ۵ مطالعه

یک مقیاس چه چیزی را اندازه می‌گیرد، تکالیفی است که به وسیله سؤال‌های آزمون یا گویه‌های مقیاس معرفی می‌شوند و کسی که بخواهد قدرت پیش‌بینی یک مقیاس را تعیین کند، باید گویه‌های مقیاس را به دقت بررسی نماید و برای این منظور، ما به صورت ظاهر آزمون (اعتبار صوری) چندان اعتنایی نمی‌کنیم (۲۲). همچنین برخی از پژوهش‌ها (۱۰٪) نیز اعتبار پژوهش را گزارش نکرده‌اند. با این حال تعداد کمی از پژوهش‌ها اعتبار سازه‌ای و محتوایی مقیاس‌های به کاررفته برای سنجش اخلاق شهروندی را گزارش کرده‌اند. با توجه به اینکه مقیاس‌های به کاررفته برای سنجش اخلاق شهروندی در کشور، اکثراً محقق‌ساخته هستند، حتماً ضروری است اعتبار این مقیاس‌ها از طریق اعتبار سازه‌ای تأمین شود. این در حالی است که از منظر پایایی ابزار سنجش، مقیاس‌ها یا پرسشنامه‌های طراحی‌شده در حوزه اخلاق شهروندی در حد بسیار مطلوبی هستند، اما ذکر این نکته لازم است که اعتبار مقدم بر پایایی است، یعنی تا اعتبار پرسشنامه‌ای تأمین نشود، نمی‌توان به پایایی به دست‌آمده اعتماد کرد.

از منظر پیشنهاد‌های پژوهش نیز گفتنی است که اکثر پیشنهاد‌های ارائه‌شده برای افزایش پایبندی به اخلاق شهروندی در سطح کلان یا ملی و سازمانی یا منطقه‌ای هستند. این در حالی است که حجم بسیار کمی از پیشنهاد‌های ارائه‌شده در سطح خرد یا فردی‌اند. بیشتر راهکارهای ارائه شده کلی، مبهم و غیر قابل اجرا شدن هستند و در بیشتر موارد تناسبی میان راهکارهای ارائه‌شده با اهداف تحقیق وجود ندارد. همچنین شعارگرایی یا صوری‌گرایی در پیشنهاد‌های ارائه‌شده به شدت به چشم می‌خورد و عاری از هرگونه عمل‌گرایی است. بنابراین لازم است پژوهشگران در زمینه افزایش پایبندی شهروندان به اخلاق شهروندی از شعارگرایی و صوری‌گرایی پرهیز کنند و به جای آن عمل‌گرایی و نظام‌مندی را در اولویت کار قرار دهند. از سوی دیگر، سطح تحلیل اکثر پژوهش‌های صورت‌گرفته در زمینه اخلاق

و ساخته شود. در واقع از آنجا که توجه هم‌زمان به مقیدات فرهنگی و ویژگی‌های جهانی، پیش‌نیازهای انجام یک پژوهش در مورد اخلاق شهروندی است، به نظر می‌رسد ساخت مقیاس‌های استاندارد با تمرکز بر فرهنگ و جامعه ایرانی باید در اولویت قرار گیرد. آگاهی از مبانی جامعه‌شناختی اخلاق شهروندی و استفاده از تفاوت‌های مطرح در این رویکردها برای ساخت مقیاس‌های دقیق و جامع، نیازی است که کمتر مورد توجه پژوهشگران قرار گرفته است. برای ساخت مقیاس یا پرسشنامه اخلاق شهروندی، پیش از مرور پژوهش‌های انجام شده و استفاده از چارچوب‌های تحقیقی تکراری، باید به شناسایی گونه‌ها و الگوهای جامعه‌شناختی اخلاق شهروندی مراجعه شود تا شرایط ساخت الگوهای جدید و مناسب فراهم شود.

دیگر یافته‌های بخش مرور نظام‌مند حاکی از آن است که اکثریت پژوهش‌های صورت‌گرفته (۸۰٪) در حوزه اخلاق شهروندی تبیینی هستند، یعنی با استفاده از یک چارچوب نظری به بررسی و علل شناسایی مسأله مورد مطالعه پرداخته‌اند، ۲۰٪ هم صرفاً جنبه توصیفی دارند و در پی تبیین مسأله برنیامده‌اند. نظریه آجیل پارسونز دارای بیشترین کاربرد و مناسب‌ترین تئوری در تبیین پایبندی به اخلاق شهروندی در ایران از نظر پژوهشگران و نویسندگان مقالات و رساله‌هاست. نظریه شهروندی مارشال هم از قدرت تبیین مناسبی در حوزه اخلاق شهروندی برخوردار است که محققان به آن توجه کرده‌اند.

از منظر اعتبار و پایایی ابزار سنجش مفهوم اخلاق شهروندی، ۶۵٪ از تحقیقات مرور شده در این حوزه، از اعتبار صوری برای تأمین اعتبار مفهوم اخلاق شهروندی استفاده کرده‌اند. این در حالی است که اعتبار صوری نمی‌تواند نوعی اعتبار باشد، بلکه تنها یک ویژگی آزمون یا پرسشنامه است که در برخی مواقع وجود آن مفید به نظر می‌رسد. ثراندایک و هیگن در رد اهمیت اعتبار صوری گفته‌اند: در واقع آنچه تعیین می‌کند که

شهروندی، خرد است و با توجه به ریشه‌های ساختاری و کلان هر پدیده اجتماعی لازم است پژوهش‌های بیشتری با واحد تحلیل فراتر از فرد انجام شود.

محاسبه اندازه اثر عوامل مؤثر بر پایبندی شهروندان به اخلاق شهروندی بیانگر آن است که متغیرهای تصور شهروندان از فایده‌مندی خودشان، تعهد اجتماعی، پایبندی به نظام هنجاری، سرمایه اجتماعی، تحصیلات، تصورات فرد از نظارت وجدان جمعی، رسانه‌های جمعی، آموزش شهروندی، پایگاه اقتصادی - اجتماعی و سن به ترتیب بیشترین رابطه (مثبت) را با پایبندی به اخلاق شهروندی دارند.

یکی از پیش‌شرط‌های مهم پایبندی به اخلاق شهروندی، ویژگی‌ها و شرایط کنشگران است. رسیدن به توسعه اجتماعی و فرهنگی و پایبندی به اخلاق شهروندی در گرو تعاملات سازنده فرد و جامعه است، اگرچه تنگناها و مشکلات موجود در جوامع، محدودیت‌هایی را برای آگاهی و رفتار کنشگران ایجاد می‌کنند، اما همراه با بسترسازی‌های لازم، کنشگران آگاه و مسؤول نیز می‌توانند در بسیاری از زمینه‌ها تأثیرگذار باشند، هرچند ساختارها محدودیت‌هایی بر آن‌ها اعمال می‌کنند، اما امکان انتخاب و آزادی عمل را از آن‌ها سلب نمی‌کنند (۳). همچنین آگاهی شهروندان و تصور آن‌ها از فایده‌مندی خودشان شهروندان را با وظایف حکومت، دولت و مدیریت شهری در خصوص شهروندان و تلاش برای تحقق حقوق و اجرای وظایفشان آشنا می‌سازد. آگاهی از حقوق شهروندی ضمن آنکه موجب می‌شود مشارکت شهروندان در مسائل شهری افزایش یابد، از دوام و پایداری بیشتری نیز برخوردار شود. یافته‌های حاضر، همسو با یافته‌های سایر محققان است (۱۰، ۲۳). بنابراین می‌توان گفت که برای رعایت اخلاق شهروندی نباید صرفاً جامعه را برای شهروندان دگرگون کرد، بلکه باید جامعه را «با» و «به همراه» شهروندان تغییر داد.

سرمایه اجتماعی به‌عنوان یکی از عوامل مهم مؤثر بر رعایت اخلاق شهروندی، بخشی از ساختار اجتماعی است که به کنشگر اجازه می‌دهد با استفاده از آن به منابع خود دست یابد. این بعد از ساختار اجتماعی شامل تکالیف و انتظارات، شبکه‌های اطلاع‌رسانی، هنجارها و ضمانت‌های اجرایی است که انواع خاصی از رفتار را تشویق می‌کنند یا مانع می‌شوند. به نظر پاتنام تفاوت در سرمایه اجتماعی، علت اصلی ایجاد تفاوت بین مناطق گوناگون در زمینه اجتماع مدنی است. به عبارت دیگر مناطق دارای سرمایه اجتماعی زیاد، اجتماع مدنی زنده و پرشوری دارند و در نتیجه اقتصاد پررونق و نهادهای سیاسی فعال دارند، ولی مناطق دارای سرمایه اجتماعی اندک، هم در عرصه اجتماع، هم در عرصه اقتصاد و هم در عرصه سیاست، دچار مشکل هستند (۷). همچنین هر چقدر که افراد سرمایه اجتماعی بیشتر و بالاتری داشته باشند، این سرمایه اجتماعی در قالب هنجارهای عمل متقابل، اعتماد و شبکه‌های ارتباطی باعث تقویت هویت جمعی و احساس تعلق به جمع و در نتیجه منجر به پایبندی و رعایت قواعد اخلاقی خواهد شد (۱۳). مهم‌ترین مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی، اعتماد اجتماعی و مشارکت اجتماعی هستند. به باور زتومکا، اعتماد اجتماعی در افزایش مسؤولیت‌پذیری اجتماعی نقش مؤثری دارد (۲۴). گیدنز نیز معتقد است هر جا که سطح اعتماد اجتماعی بالا باشد، مشارکت و همیاری مردم در عرصه‌های اجتماعی بیشتر و آسیب‌های اجتماعی کمتر خواهد بود (۲۵). علاوه بر این، در خصوص نقش مشارکت اجتماعی نیز می‌توان گفت که مشارکت در گروه‌های سازمان‌یافته ضابطه‌مند در دوران نوجوانی یا جوانی، عامل مهمی در میزان تعهد مدنی و رعایت اخلاق و حقوق شهروندی در بزرگسالان طی سال‌های بعد خواهد بود (۲۶).

یافته‌های پژوهش بیانگر آن است که بین تصورات فرد از نظارت وجدان جمعی بر عملکردش و پایبندی به اخلاق شهروندی همبستگی معنادار مستقیمی وجود دارد. از این رو

سوی مؤلفه‌های کلیدی اخلاق شهروندی چون تعهد، مسؤولیت‌پذیری و احترام به حقوق یکدیگر سوق می‌دهد. یافته‌های حاضر، همسو با یافته‌های سایر محققان است (۹). مهم‌ترین ارکان آموزش شهروندی، رسانه‌های جمعی و آموزش و پرورش هستند.

همچنین تحصیلات و پایگاه اقتصادی - اجتماعی افراد نیز بر پابندی آن‌ها به اخلاق شهروندی تأثیر دارند. در این زمینه می‌توان گفت افرادی که از لحاظ اقتصادی وضعیت خوبی دارند، در مسائل مختلف بیشتر مشارکت می‌کنند. همچنین هر چقدر افراد در طبقه متوسط جامعه قرار بگیرند و تحصیلات بالاتر و همچنین سن بیشتری داشته باشند، از لحاظ مدنی فعال‌تر بوده و تمایل بیشتری برای پذیرش مسؤولیت‌ها از خودشان نشان می‌دهند (۱۴).

۶. نتیجه‌گیری

در هر جامعه‌ای برای تحقق و گسترش اخلاق شهروندی ضروری است نخست شرایط اجتماعی و فرهنگی آن جامعه به طور دقیق مورد مطالعه و ارزیابی قرار گیرد و سپس متناسب با آن شرایط تصمیم‌گیری‌ها و سیاستگذاری‌های لازم با مشارکت همه نهادهای جامعه اتخاذ شود. بنابراین سیاستگذاری در زمینه پابندی شهروندان به اخلاق شهروندی مستلزم شناخت عوامل تأثیرگذار بر رعایت اخلاق شهروندی است. پابندی به اخلاق شهروندی در جامعه، راهکارهای جدیدی برای ارتقای عملکرد مدیریت و کارآیی بیشتر سازمان‌ها و خود جامعه به وجود می‌آورد. مسؤولین، مدیران و برنامه‌ریزان جامعه با استفاده از منشور اخلاق شهروندی در سطح جامعه می‌توانند به سهولت انتظارات و وظایف محوله را برآورده کنند. از مهم‌ترین پیامدهای پابندی به اخلاق شهروندی می‌توان به کاهش خشونت‌های شهری و رفتارهای ضد شهروندی اشاره کرد. بروز رفتارهای ضد شهروندی همچون خشونت شهری موجب فرسایش سرمایه اجتماعی می‌شود و

می‌توان گفت که شهروندان عضوی از یک جامعه بزرگ‌تر هستند و عضویت آن‌ها به مثابه کنشگرانی ذی‌نفع و ذی‌علاقه در امور شهری به رسمیت شناخته شده است. بنابراین هر شهروند قدرتی برابر با دیگر شهروندان دارد که به او اجازه می‌دهد، در سطحی برابر با دیگر شهروندان از حقوقی برخوردار باشد و تعهداتی را بپذیرد. تحقق شهروندی مستلزم نگرش‌ها و باورهای مناسب است. شهروندی در جامعه‌ای تحقق می‌یابد که شهروندان ایستارها یا باورهای مثبتی به مشارکت داشته باشند، زیرا مبنای ایجاد و ارزیابی دموکراسی، مشارکت است. همراه با این رویکردها، ارزیابی‌ها و مراتب باید به سمت مسائل و اهداف جمعی سوق یابد، اگرچه این تمایل به معنای آن نیست که کنشگران فارغ از خود هستند، بلکه در اولویت‌ها و ارزیابی‌های‌شان، نفع مشترک و جمعی را بر منافع فردی ترجیح می‌دهند (۳). شهروند کسی است که منافع خود و دیگران را توأمان در نظر گیرد و در سایه مشارکت و همیاری با دیگر شهروندان و پذیرش مسؤولیت‌ها موقعیت مناسبی را برای خود و دیگران فراهم کند.

آموزش شهروندی نیز از دیگر عوامل تأثیرگذار بر اخلاق شهروندی است. یکی از رهیافت‌های مهم برای توسعه و ترویج اخلاق شهروندی، آموزش و تربیت اصول و مبانی شهروندی است، البته برای تداوم و نهادینه‌شدن اخلاق شهروندی لازم است که از یکسو شهروندان نسبت به ضرورت و کارکردهای اخلاق شهروندی آگاهی لازم را داشته باشند و از سوی دیگر به دلیل ماهیت چندبعدی شهروندی این آموزش‌ها به صورت مقطعی و از طرف یک نهاد خاص نباشد. همچنین همه مسؤولان و کارگزاران دولتی و غیر دولتی خود را ملزم به رعایت اصول شهروندی بدانند تا ضرورت کارکردی اخلاق شهروندی برای همه مردم جامعه به اثبات برسد و آن را جزء لاینفک زندگی خود و دیگران بدانند. ایجاد این فضای مشارکتی بین شهروندان و کارگزاران و برنامه‌ریزان به نوعی تلفیق آموزش‌های غیر رسمی و رسمی است که جامعه را به

چالش‌های فراوانی را بر پیکره تعاملات و ارتباطات اجتماعی افراد جامعه وارد می‌کند و در نهایت از تعاون، همیاری و همکاری آن‌ها در دسترسی به آرمان‌های اجتماعی جامعه می‌کاهد. بنابراین برای افزایش اخلاق شهروندی در سطح جامعه لازم است تعهد اجتماعی، پایبندی به نظام هنجاری و ارزشی جامعه، ارتقای سرمایه اجتماعی شهروندان، تصور شهروندان از فایده‌مندی خودشان، تصور فرد از نظارت وجدان جمعی و آموزش شهروندی در دستور کار تصمیم‌گیران، برنامه‌ریزان و سیاستگذاران کشور قرار گیرد.

۷. تقدیر و تشکر

مقاله حاضر بخشی از رساله مقطع دکتری تخصصی رشته جامعه‌شناسی گرایش بررسی مسائل اجتماعی ایران مصوب دانشکده علوم انسانی دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی است. بدین‌وسیله پژوهشگران این مطالعه بر خود لازم می‌دانند از اعضای گروه علوم اجتماعی این دانشگاه که با دیدگاه‌های سازنده‌شان بر غنای مقاله افزودند، صمیمانه تشکر و قدردانی کنند.

۸. سهم نویسندگان

همه نویسندگان به یک اندازه در تهیه این مقاله مشارکت داشته‌اند.

۹. تضاد منافع

هیچ‌گونه تضاد منافی بین نویسندگان مقاله وجود ندارد.

جدول ۱: توزیع طبقات اندازه اثر بر مبنای برآورد آماره‌ها

تفسیر اندازه اثر	r مقدار	d مقدار
اندازه اثر ضعیف	پایین‌تر از ۰/۳	پایین‌تر از ۰/۵
اندازه اثر متوسط	از ۰/۳ تا ۰/۵	از ۰/۵ تا ۰/۸
اندازه اثر قوی	۰/۵ و بالاتر	۰/۸ و بالاتر

جدول ۲: تعداد و درصد مؤلفه‌های اخلاق شهروندی در تحقیقات مرور شده

ابعاد مورد سنجش اخلاق شهروندی	تعداد	درصد از ۲۰ مقاله
مسئولیت‌پذیری اجتماعی	۱۲	۶۰
عام‌گرایی	۸	۴۰
مشارکت	۸	۴۰
روحیه تساهل و تسامح	۵	۲۵
رعایت قوانین و مقررات	۵	۲۵
همنوایی	۵	۲۵
امانتداری	۵	۲۵
همزیستی مسالمت‌آمیز	۵	۲۵
سازگاری	۲	۱۰
پایبندی به حقوق و تکالیف شهروندی	۲	۱۰

جدول ۳: تعداد و درصد رویکرد نظری در تحقیقات مرور شده

رویکرد نظری	تعداد	درصد از ۲۰ مقاله
آجیل پارسونز	۱۱	۵۵
شهروندی مارشال	۷	۳۵
تقسیم کار دورکیم	۶	۳۰
ترنر	۵	۲۵
گیدنز	۴	۲۰
پارک	۴	۲۰
فالکس	۴	۲۰
زیمل	۳	۱۵
هابرماس	۳	۱۵
بورديو	۳	۱۵

۱۵	۳	هیتر
۱۵	۳	پاتنام
۱۵	۳	چلی
۱۰	۲	ویرث
۱۰	۲	آیزن و فیش باین

جدول ۴: تعداد و درصد میزان شیوه‌های سنجش، اعتبار و پایایی ابزار پژوهش

درصد از ۲۰ مقاله	تعداد	شیوه سنجش	
۵	۱	استاندارد	پرسشنامه
۹۵	۱۹	محقق ساخته	
۶۵	۱۳	صوری	اعتبار
۲۵	۵	سازه‌ای (تحلیل عاملی)	
۱۵	۳	محتوایی	
۱۰	۲	عدم گزارش	
۱۰	۲	کمتر از ۰/۷	پایایی
۴۰	۸	از ۰/۷ تا ۰/۸	
۳۵	۷	بیشتر از ۰/۸	
۱۵	۳	عدم گزارش	

جدول ۵: توزیع فراوانی تحقیقات اخلاق شهروندی بر حسب راهکارها

نمونه	درصد	فراوانی	سطح راهکارها
- تدوین سند ارتقای اخلاقی شهروندی. - تقویت رابطه میان حوزه‌های سیاسی و فرهنگی.	۵۶	۵۰	ملی یا کشوری
- آموزش فرهنگ گفتگو و مهارت‌های ارتباطی در مدارس. - آموزش وظایف شهروندی در مدارس.	۳۶	۳۲	میانی یا سازمانی
- افزایش مشارکت مردم در برنامه‌های اجتماعی و فرهنگی. - مداخله‌دادن شهروندان در تصمیم‌گیری‌ها.	۸	۷	خرد یا فردی
	۱۰۰	۸۹	کل

جدول ۶: اندازه اثرهای متغیرهای مستقل بر اخلاق شهروندی

متغیرهای مستقل	تعداد مطالعه	اثرهای ترکیبی ثابت	فاصله اطمینان اثرهای ثابت	اثرهای ترکیبی تصادفی	فاصله اطمینان اثرهای تصادفی	آزمون همگنی
تصور از فایده‌مندی خود	۳	۰/۳۸*	۰/۳۲-۰/۴۴	۰/۳۷*	۰/۲۰-۰/۵۳	۸/۴*
تعهد اجتماعی	۳	۰/۳۴*	۰/۲۸-۰/۳۹	۰/۳۵*	۰/۰۶-۰/۵۹	۴۰/۵*
پایبندی به نظام هنجاری	۵	۰/۳۲*	۰/۲۷-۰/۳۶	۰/۳۱*	۰/۰۷-۰/۵۳	۱۰۱/۵*
سرمایه اجتماعی	۳	۰/۳۰*	۰/۲۵-۰/۳۵	۰/۳۰*	۰/۰۴-۰/۵۱	۳۹/۷*
تحصیلات	۴	۰/۲۸*	۰/۲۱-۰/۳۴	۰/۲۸*	۰/۲۰-۰/۳۶	۳/۷
نظارت وجدان جمعی	۳	۰/۲۷*	۰/۲۱-۰/۳۳	۰/۲۷*	۰/۲۱-۰/۳۳	۰/۲۲
رسانه‌های جمعی	۴	۰/۲۲*	۰/۱۶-۰/۲۸	۰/۲۲*	۰/۱۳-۰/۳۰	۴/۳
آموزش شهروندی	۴	۰/۱۹*	۰/۱۲-۰/۲۵	۰/۱۹*	۰/۱۱-۰/۲۶	۳/۱
پایگاه اقتصادی	۳	۰/۱۸*	۰/۱۳-۰/۲۴	۰/۱۸*	۰/۱۳-۰/۲۴	۰/۱۴
سن	۶	۰/۱۴*	۰/۰۹-۰/۱۹	۰/۱۵*	۰/۰۵-۰/۲۳	۱۲/۸*

* معناداری کمتر از ۰/۰۵ است.

References

1. Lin J, Mele C. The urban sociology reader. London: Routledge; 2012.
2. Fakouhi N. Strengthening Citizenship Ethics: A Way to Transition to Participatory Democracy. *Iranian Social Studies* 2009; 3(2): 1-15.
3. Nikvarz T, Afrasiabi F. Explaining the Effective Factors on Citizenship Ethics. *Ethics in science and Technology* 2018; 13(3): 40-47.
4. Tahmasebizadeh R, Golestani H, Esmaeili R. The relationship cultural factors affecting citizenship ethics in Shahinshahr city. *Journal of Ethics* 2016; 6(12): 241-264.
5. Heater D. Citizenship: The civic ideal in world history, politics and education. Manchester: Manchester University Press; 2004.
6. Nikoomaram H, Kavousi E, Sadat H. The role of cultural engineering in development of citizen's ethics. *Urban Management Studies* 2011; 3(5): 71-87.
7. Tazehmard M. The degree of adherence to citizenship ethics and the factors affecting it. MA Thesis. Kashan: University of Kashan; 2014.
8. Vakilha S, Mousavi SY, torkaman F. The impact of cultural values on commitment to citizenship ethics in families live in Tehran. *Journal of Socio-Cultural Changes* 2018; 15(56): 38-57.
9. Mahdavi MS, Esmi Josheghani Z. A sociological approach to social factors affecting citizenship ethics (case of study: the youth of the city of Kashan). *Urban Studies* 2013; 3(8): 1-30.
10. Fathi S. Sociological analysis of observance of citizenship ethics in urban space (Case study: Citizens of Tehran). *Urban Sociological Studies* 2016; 6(18): 115-144.
11. Nikkhah Ghamsari N, Esmi Josheghani Z. A sociological view on citizenship ethics regarding the role of family and school (case of study: Kashan city). *Journal of Iranian Social Development Studies* 2014; 6(1): 91-103.
12. Mahdavi MS, Esmi Josheghani Z. The study and explanation of cultural factors affecting the youth's citizenship ethics (Case of study: Kashan city). *Journal of Iranian social Development Studies* 2015; 7(4): 29-44.
13. Mirzabeygi N. The relationship analysis between social capital and civic ethics in 18-29 -year- old youth in Tehran city. MA Thesis. Tehran: Al-Zahra University; 2010. [Persian].
14. Tahmasebi Fard K. Citizenship ethics and its relationship with education in Rasht. MA Thesis. Rasht: University of Guilan; 2009.
15. Koohestani Nejad R. The survey of effect of generation on rate of observance of citizenship ethics. MA Thesis. Tehran: Al-Zahra University; 2014.
16. Goudarzi N. Reviewing effective factors on obeying ethics of citizenship in Tehran city. MA Thesis. Tehran: Islamic Azad University, Tehran Central Branch; 2012.
17. Lipsey MW, Wilson DB. Practical meta-analysis. Thousand Oaks, CA: Sage; 2001.
18. Littell JH, Corcoran J, Pillai V. Systematic reviews and meta-analysis. New York: Oxford University Press; 2008.
19. Noghani M, Mirmohammadtabar SA. Meta-analysis (basics and applications). Mashhad: Ferdowsi University Mashhad; 2017.
20. Borenstein M, Hedges L, Higgins J, Rothstein H. Introduction to Meta-Analysis. UK: Wiley & Sons publication; 2009.
21. Cohen J. Statistical Power Analysis for the Behavioral Sciences: (Rev. Ed). New York: Academic Press; 1977.
22. Seyf A. Educational measurement, assessment and evaluation. Tehran: Doran; 2020.
23. Fedai M. Ethical climate and organizational citizenship behavior. *International Journal of Human Resource Studies* 2017; 7(1): 123-141.
24. Zetomka P. Trust: A sociological theory. Cambridge: Cambridge University Press; 1999.
25. Akbari A. The role of social capital in participation: Investigating the impact of social capital on political and social participation. MA Thesis. Tehran: University of Tehran; 2004.
26. Eskafi M. Study of youth awareness of citizenship rights and duties and the factors affecting it in Mashhad city. *Journal of Social Sciences* 2007; 4(9): 1-33.

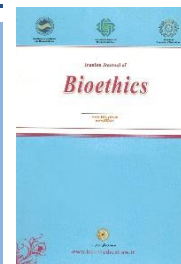

BEJ

Bioethics Journal

2020; 10(35): e23

Journal Homepage: <http://journals.sbmu.ac.ir/en-be>

ORIGINAL RESEARCH

Meta-analysis of Factors Affecting the Adherence to Ethics of Citizenship in Iran

Goli Beheshti¹ , Samad Abedini^{2*} , Robabeh Pourjabli³

1. Ph.D. Student in Sociology, Department of Social Sciences, Islamic Azad University, Central Tehran Branch, Tehran, Iran.

2. Assistant Professor, Department of Social Sciences, Islamic Azad University, Khalkhal, Iran.

3. Assistant Professor, Department of Social Sciences, Islamic Azad University, Zanjan, Iran.

ARTICLE INFORMATION

Article history:

Received: 03 October 2020

Accepted: 13 February 2020

Published online: 28 May 2021

Keywords:

Ethics

Citizen

Citizenship Ethics

Meta-Analysis

ABSTRACT

Background and Aim: Today, living in the cities requires mutual understanding of collective and urban life, mutual rights, duties of citizens and observance of citizenship ethics. Therefore, the purpose of this study is to do a meta-analysis of the factors affecting adherence to citizenship ethics among Iranian citizens.

Materials and Methods: The research method is a meta-analysis and its statistical population includes articles and dissertations on the subject of citizenship ethics in Iran during 2001-11 in Iran Research Institute of Information Science and Technology database, Islamic World Science Citation Database, Iranian Publications Database and Information Center of Jihad Dneshgahi. The sampling was conducted after passing the phases of Identification, screening, competency and inclusion and finally 20 studies were selected as sample of the study. After coding and systematic review, Comprehensive meta-analysis software (CMA2) was used to analyze the collected information.

Findings: Lack of standard scales, using different and diverse components to measure citizenship ethics, non-measuring the creditability of the structures of the designed scales, providing general, vague and non-practical solutions are identified as the most important weaknesses of the research in this field. The most important variables affecting individuals' adherence to citizenship ethics includes citizens' perceptions of their usefulness, social commitment, adherence to the normative system, social capital, education, individual perceptions of collective monitoring, mass media and citizenship education.

Ethical Considerations: By referring to the researches, scientific fidelity has been observed.

Conclusion: To increase the items like citizenship ethics, social commitment, adherence to the normative and value system of society, promotion of social capital, citizens' perception of their usefulness, individual perception of collective monitoring and citizenship education should be considered by the planners and policymakers.

* Corresponding Author: Samad Abedini

Address: Department of Social Sciences, Islamic Azad University, Khalkhal Branch, Khalkhal, Iran.

Postal Box: 5681731367

Tel: 09144116413

Email: Abedinisamad@gmail.com

© Copyright (2018) Medical Ethics and Law Research Center, Shahid Beheshti University of Medical Sciences, Tehran, Iran.

Cite this article as:

Abedini S, Beheshti G, Pourjabli R. Meta-analysis of Factors Affecting the Adherence to Ethics of Citizenship in Iran. *Bioethics Journal* 2020; 10(35): e23.